

професійної присутності в соціальних мережах, активізацію міжнародної співпраці та залучення педагогів до європейських освітніх ініціатив. Усе це сприятиме подальшій трансформації іншомовної освіти Донеччини відповідно до сучасних освітніх викликів і потреб українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Державні стандарти. *МОН України* : вебсайт. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 16.05.2026).
2. Модельні навчальні програми. Іноземна мова. *Інститут модернізації змісту освіти* : вебсайт. URL : <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohramy/movno-literaturna-osvitnia-haluz/inozemna-mova/> (дата звернення: 16.05.2026).
3. Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 року № 988. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
4. МОН затвердило особливості дистанційного навчання: що зміниться. *МОН України* : вебсайт. URL : <https://mon.gov.ua/news/mon-zatverdilo-osoblyvosti-dystantsiinocho-navchannia-shcho-zminytsia> (дата звернення: 15.05.2026).
5. Про дошкільну освіту : Закон України від 6 червня 2024 року № 3788-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
6. Про застосування англійської мови в Україні (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 38, ст. 243) : Закон України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3760-20#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
7. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
8. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020. № 463-IX. Дата оновлення: 08.12.2023 № 3504-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 16.05.2026).
9. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року. URL : <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/Docs%20Kampania%20Priyom%2024/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (дата звернення: 15.05.2026).
10. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. URL : <https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16802fc1bf> (дата звернення: 15.05.2026).

Олена ГОЛОВІНА,
методист відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО

Лариса ТИЩЕНКО,
методист відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО,
кандидат філологічних наук, доцент

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ НУШ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

*Успішні та неуспішні люди не надто відрізняються здібностями.
Вони різняться лише бажанням досягти максимуму свого потенціалу.*

Джон Максвел

У 2026 році українська освітня система продовжує долати глибокі екстремальні виклики, спричинені тривалим воєнним станом, руйнуванням інфраструктури, вимушеним дистанційним навчанням та постійною психоемоційною напругою.

Найбільш критичним наслідком цих чинників є стрімке зростання освітніх втрат і зниження пізнавального інтересу учнів, особливо в галузі читацької грамотності. Оприлюднені результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 виявили серйозне зниження середнього показника українських здобувачів освіти з читання – на 38 балів порівняно з 2018 роком. Лише 59% українських підлітків досягли базового (другого) рівня читацької грамотності, що свідчить про відставання від однолітків

із країн ОЕСР приблизно на 2,5 роки навчання. Водночас спостерігаємо скорочення гендерного розриву в читанні з 33 до 23 балів, проте це відбулося не через покращення результатів хлопців, а внаслідок безпрецедентного падіння успішності дівчат на 44 бали (проти 34 балів у хлопців) [5].

Таблиця 1

Динаміка результатів 15-річних українських учнів у дослідженнях PISA

Галузь оцінювання	Середній бал (PISA-2018)	Середній бал (PISA-2022)	Динаміка змін (у балах)	Частка учнів, які досягли базового рівня (2022)	Середній показник по країнах ОЕСР (2022)
Читання	466	428	-38	59%	76%

Концепція «Нова українська школа» запропонувала зміни, обґрунтуванням яких став і той факт, що «спосіб навчання в сучасній українській школі не мотивує дітей до навчання» [4]. Відповідно до вимог Державного стандарту базової середньої освіти до ключових компетентностей здобувачів освіти належить «спроможність визначати і ставити перед собою цілі, мотивувати себе та розвивати в собі стійкість і впевненість, щоб навчатися і досягати успіхів» [2]. Тож у державних документах, на які нині зорієнтована система освіти, формування мотивації є необхідною умовою життя людини та одним із провідних напрямів розвитку особистості загалом.

Питання мотивації здобувачів освіти до навчання сьогодні є предметом активних наукових пошуків учених різних галузей. Підґрунтям для дослідження й розроблення зазначеної проблеми в царині викладання української мови та літератури можуть бути сучасні розвідки з педагогіки, наприклад, І. Андрощука [1], Т. Ковбасюк [3]. У працях науковців розглянуто мотивацію навчальної діяльності здобувачів освіти як дидактичну проблему, окреслено стратегії формування їхньої внутрішньої мотивації до інтелектуального поступу, зокрема й крізь призму позитивної педагогіки. Тож загалом сучасні розвідки підтверджують зростання зацікавленості української наукової спільноти проблемою мотивації нинішнього учнівства на шляху до нових знань.

Поступова втрата мотивації вчитися зумовлена багатьма чинниками, тому сьогодні надзвичайно важливо застосовувати нові форми проведення уроків, які б захоплювали здобувачів освіти та ставали надійною запорукою формування їхніх творчих здібностей. Як мінімізувати виклики, завдані війною освітньому процесу, та трансформувати вчительське натхнення в системні інновації? Безперечно, головним інструментом для цього має стати побудова нової архітектури внутрішньої мотивації учнівства через оновлення дидактичних підходів.

Філологічна спільнота Донеччини активно протидіє деструктивним тенденціям, демонструючи дивовижні зразки професійної стійкості. Протягом півріччя в області було реалізовано низку потужних ініціатив.

Триває робота обласних творчих груп зі створення карток опорних знань з української мови та літератури з подолання освітніх втрат у 9 класах. Провідні педагоги розробляють інноваційні матеріали, які поєднують теорію, яскраву інфографіку та інтерактивні завдання. Розроблені картки охоплюють ключові змістові лінії та інтегрують ціннісні орієнтири.

Цьогорічний IX Обласний методичний парад «Окрилений філолог» проходив під гаслом «Натхнення, що перетворюється на інновації: мотивація на уроках словесності». Оргкомітет розглянув 17 унікальних розробок, із-поміж яких 7 авторів стали фіналістами.

Попри надскладні умови, педагоги та здобувачі освіти Донеччини продемонстрували чудові результати в конкурсному русі.

Таблиця 2

Кількість призових місць фінального етапу конкурсів

Призове місце	Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика	Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка
I місце	1	3
II місце	1	3
III місце	2	7
Разом	4	13

Для забезпечення високого рівня мотивації учнів НУШ учитель має відійти від затеоретизованого викладу й застосовувати інтерактивні методи навчання та інструменти штучного інтелекту.

Для кардинального підвищення мотивації учнів до вивчення мови та літератури у 2026/2027 навчальному році пропонуємо впровадження низки провідних інноваційних стратегій:

- інтеграція генеративного штучного інтелекту на уроках мови та літератури. Використання можливостей великих мовних моделей дозволяє подолати шаблонність мислення та активізувати творчі здібності учнів;
- стратегія глибокого тематичного читання (Close Reading) та «сценарії» PISA. З огляду на світові тенденції, пропонується здійснити перехід від хронологічного до тематичного вивчення літератури. Особливу увагу слід приділити «сценаріям» PISA, які передбачають роботу з кількома текстами на одну тему. Учням пропонується зіставити художній твір, публіцистичну статтю, рекламний буклет та інфографіку. Це тренує п'ять базових когнітивних процесів: знаходження інформації, безпосереднє розуміння, формулювання висновків, оцінювання якості/достовірності тексту та рефлексію над його змістом і формою;
- гейміфікація та інтерактивні цифрові формати оцінювання. Застосування інструментів Web 2.0 (Kahoot, Quizizz, Arcade тощо) дає змогу проводити швидке формувальне оцінювання у форматі інтерактивних вікторин і змагань, що мінімізує страх перед контролем. Водночас створення учнівських освітніх подкастів за допомогою аудіоредакторів (Audacity) та інтерактивних відео (EdPuzzle) перетворює здобувачів освіти з пасивних споживачів на активних творців контенту.

Таблиця 3

Педагогічний потенціал та вплив на мотивацію інноваційних методик

Інноваційна методика	Провідні цифрові інструменти	Педагогічний потенціал та вплив на мотивацію
Генеративне ШІ-модельювання	ChatGPT, Canva AI, Diffit	Створення персоналізованих завдань, подолання шаблонного мислення, інтерактивна візуалізація персонажів.
PISA-орієнтовані сценарії	Тематичні мультимедійні добірки, ментальні карти	Розвиток навичок критичного оцінювання інформації, виявлення маніпуляцій та фейків, зіставлення текстів із життєвим досвідом.
Гейміфікація та подкастинг	Kahoot, Quizizz, Wordwall, Audacity	Зниження тривожності під час оцінювання, активізація уваги під час дистанційного навчання, розвиток усного мовлення.

Етап мотивації, наприклад, у 9 класі Нової української школи – це простір для подолання підліткового скепсису на зразок «навіщо мені це вчити?». Для цього віку найкраще працюють когнітивний дисонанс, апеляція до медіаграмотності, цифрового простору та візуалізація (адже мозок обробляє зорову інформацію швидше за текст).

Пропонуємо низку мотиваційних гачків, які стануть у пригоді вчителям-словесникам на уроках української мови та літератури в 9 класі НУШ.

Тема: Складносурядне речення.

Методичний прийом «Модель ідеальних стосунків».

Реалізація на уроці: учитель демонструє на екрані схему-інфографіку.

Слово вчителя:

- Подивіться на цей візуальний баланс. У житті ми часто шукаємо рівноправності – у дружбі, бізнесі, коханні. У мові існує точна копія таких взаємин. Це дві самодостатні особистості, які вирішили йти разом, але зберегли свою незалежність. Сьогодні ми дізнаємося, як будувати такі рівноправні мовні союзи за допомогою складносурядних речень і чому без них ваш текст у соцмережах виглядатиме як мовлення першокласника.

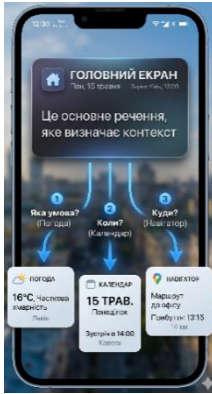
Тема. Складнопідрядне речення.

Методичний прийом «Причина, наслідок, залежність».

Реалізація на уроці: учням пропонується подивитися на архітектуру зв'язків у телефоні.

Слово вчителя:

- Жоден додаток у вашому смартфоні не працює сам по собі – він підпорядкований операційній системі. Такі ж процеси відбуваються в мисленні: ми постійно шукаємо причини, умови, мету чи наслідки. Складнопідрядне речення – це мовний смартгодинник, де одна частина повністю керує іншою, відповідаючи на її запити. Сьогодні ми навчимося налаштовувати ці логічні віджети у своєму мовленні.

Тема. Безсполучникове складне речення.

Методичний прийом «Текстовий мінімалізм / Копірайтинг».

Реалізація на уроці: аналіз візуального враження від двох типів реклами.

Слово вчителя:

- Сучасний світ видаляє все зайве. Сполучники – це чудово, але іноді вони сповільнюють рух. Безсполучникове складне речення – це мова інстаграм-сториз, кліпового сприйняття, швидких емоцій і дорогого копірайтингу. Чому між частинами речення іноді виникає така іскра, що сполучники просто згорають, поступаючись тире чи двокрапці? Розберемося сьогодні.

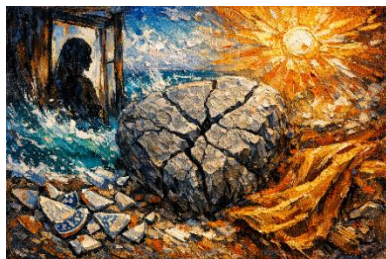
Тема. Михайло Коцюбинський «На камені».

Методичний прийом «Колірний психоаналіз».

Реалізація на уроці: учні й учениці розглядають емоційний мудборд без жодного слова підпису.

Слово вчителя:

- Перед вами два візуальні полюси: мертвий, нерухомий камінь, який віками підкоряється традиціям, і жива, бунтівна морська хвиля, яка руйнує все на своєму шляху. Що станеться, якщо жива людська душа опиниться затиснутою між цим каменем і морем? Михайло Коцюбинський написав не просто новелу про Крим – він створив психологічний трилер акварельними фарбами. Сьогодні ми зайдемо в цей простір.

Тема. Леся Українка «Бояриня».

Методичний прийом «Контраст ментальностей».

Реалізація на уроці: дослідження маркерів свободи й неволі.

Слово вчителя:

- Чи можна померти від туги, маючи золото, дорогий одяг і статус? Перед вами два абсолютно різні всесвіти, які зіткнулися в XVII столітті й продовжують боронити свої кордони сьогодні. Леся Українка написала драму, яку довго забороняли, бо показує головне: компроміс із власною свободою заради безпеки завжди закінчується трагедією. Чому Оксана стала бояринею, але втратила себе? Шукаймо відповідь.

Тема. Павло Вишебаба «Мое покоління».

Методичний прийом «Дзеркало епохи».

Реалізація на уроці: зіставлення візуальних образів мирного покоління та покоління війни.

Слово вчителя:

- Подивіться в ці очі ліворуч і праворуч. Це не різні люди, а те саме покоління, яке планувало створювати стартапи, писати коди, подорожувати й просто жити. Але історія змінила їхні декорації на окопи та бліндажі. Поет і воїн Павло Вишебаба написав маніфест тих, хто тримає небо. Чому це вірш не про смерть, а про шалену любов до життя і про кожного з нас? Прочитаймо разом.

Тема. Павло Вишебаба «Мое покоління».

Методичний прийом «Карта особистісного зростання».

Реалізація на уроці: робота зі шкалою життєвих пріоритетів.

Слово вчителя:

- Кожен проходить свою стрічку часу. Ми починаємо з легких мрій, але зовнішній світ випробовує нас на міцність. Поезія «Мое покоління» – це візуальний шлях від звичайного юнака до титана, на якому тримається країна. Спробуймо накласти цей поетичний таймлайн на власні відчуття і зрозуміти: а що формує наше з вами покоління зараз? (Зображення згенеровані за допомогою інструментів штучного інтелекту (Gemini, Copilot)).

Для подолання читацьких дефіцитів та формування стійкої навчальної мотивації вчителям української мови та літератури рекомендуємо:

- організувати навчальний процес на засадах компетентнісного підходу, орієнтуючись не на кількість прочитаних сторінок, а на якість та глибину аналізу художньої деталі;
- упроваджувати тематичний підхід до вивчення літературних творів, групуючи їх навколо актуальних для сучасних підлітків ціннісних орієнтирів та життєвих проблем;
- застосовувати інструменти штучного інтелекту для адаптації навчальних текстів під індивідуальні можливості здобувачів освіти та диференціації завдань;
- мотивувати учнів до читання через демонстрацію власного читацького досвіду, відкрите обговорення сучасних літературних новинок;
- інтегрувати в структуру уроків української мови різножанрові медіатексти, графіки, таблиці та рекламні оголошення для формування функціональної грамотності та стійкого інформаційного імунітету;
- використовувати ігрові технології (вікторини Kahoot, інтерактивні вправи Wordwall тощо) як інструмент безстресового формувального оцінювання знань;
- залучати підлітків до творчої проєктної діяльності, як-от створення буктрейлерів, запису навчальних подкастів чи ведення цифрових читацьких щоденників на онлайн-дошках.

Для оптимізації підготовки до уроків учителям-словесникам пропонуємо навігатор сучасних цифрових інструментів.

Таблиця 4

Навігатор сучасних цифрових інструментів

Назва ресурсу	Покликання	Особливості та практичне використання
ChatGPT	https://chatgpt.com	Генерація індивідуальних вправ, проведення дидактичних ігор «ШІ-учитель», створення інтерактивних діалогів із письменниками.
Diffit	https://diffit.me	Миттєва адаптація будь-яких інформаційних чи художніх текстів під обраний клас, автоматичне створення словникових завдань.
Canva	https://canva.com/	Створення презентацій, інтерактивних ментальних карт, візуалізація літературних героїв, розробка обкладинок та коміксів.
Quizizz	https://quizizz.com/	Проведення гейміфікованих тестів, вікторин у реальному часі, швидкий збір аналітики успішності учнів на дистанційному уроці.

Рідне слово – це не просто навчальна дисципліна чи сукупність граматичних правил, а «жива схованка людського духу», найцінніший скарб нації та надійний щит, що захищає наш колективний розум від ворожих впливів. Сьогодні кожен учитель української мови та літератури є не просто викладачем, а справжнім воїном на мовному та ціннісному фронті держави. Саме в класах НУШ завдяки глибокій роботі з художнім словом та розвитку мотивації як провідного рушія пізнавальної діяльності ми формуємо стійкий інформаційний імунітет і ціннісні орієнтири майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Андрощук І. Мотивація навчальної діяльності учнів як педагогічна проблема. *Педагогічний вісник Поділля*. 2022. №3. С. 2–3. URL : https://hoippo.km.ua/wp-content/uploads/2022/12/Pedag_visnik_Podil-32022.pdf (дата звернення: 28.05.2026).
2. Державний стандарт базової середньої освіти : постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL : https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/ (дата звернення: 27.05.2026).
3. Ковбасюк Т. Стратегії формування внутрішньої мотивації учнів до навчання: роль позитивної педагогіки. *Нова педагогічна думка*. 2024. № 4 (120). С. 61–66. URL : <https://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/668/700> (дата звернення: 28.05.2026).
4. Концепція «Нова українська школа». *Інститут модернізації змісту освіти* : [сайт]. URL : <https://imzo.gov.ua/osvita/nush/> (дата звернення: 27.05.2026).
5. Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 / Т. Вакуленко, В. Терещенко, С. Ломакович, С. Ковальова ; за заг. ред. М. О. Петришина. Київ: Український центр оцінювання якості освіти, 2023. Т. 1. 342 с. URL : https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Nacziionalnyi-zvit_povnyi.pdf (дата звернення: 25.05.2026).

Світлана ГАРНА,

*проректор з інноваційної та методичної роботи
Донецького ОблІППО, кандидат педагогічних наук*

Вікторія ЩЕРБАТЮК,

*завідувач відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО*

Тетяна КОВАЛЬОВА,

*методист відділу мовно-літературної
та мистецької освіти Донецького ОблІППО*

ДІАЛОГ ІЗ ТЕКСТОМ, АВТОРОМ І СОБОЮ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ

Сучасний урок зарубіжної літератури дедалі більше відходить від моделі, у якій учні лише «засвоюють» готову інформацію про автора / авторку, сюжет, тему та ідею твору. Літературна освіта Нової української школи орієнтує вчительство на формування компетентного читача / читачки – особистості, здатної зрозуміти художній текст, поставити до нього запитання, побачити в ньому смисли, співвіднести прочитане з власним досвідом, культурним контекстом і викликами сучасності. Саме тому інтерпретація літературного твору сьогодні має розглядатися як процес діалогу: з текстом, з автором, із героями, з іншими читачами і, зрештою, із самим собою.

Для вчителя зарубіжної літератури це особливо важливо, адже художній твір, створений в іншому культурному, історичному чи мовному середовищі, потребує уважного методичного супроводу й наближення до читачького досвіду учнівства. Учитель допомагає школярам побачити, що класичний або сучасний текст – це живий співрозмовник, який ставить перед людиною питання про вибір, свободу, відповідальність, любов, самотність, гідність, втрату, надію, моральну стійкість. Коли учень відчуває, що літературний твір говорить і про нього також, тоді читання перестає бути формальним обов'язком і стає особистісною подією.

Організація такого читання потребує від педагога оновлення методичного інструментарію, глибшого розуміння природи інтерпретації та вміння вибудовувати урок як простір смислового діалогу. Учителю / учительці важливо не тільки пояснити зміст твору, а й допомогти учням уважно працювати